

י"ז אייר תשע"ט
21 מאי 2019

שימוש בתקציבי הכלה והשתלבות למפקח ומנהליו

בשנת 2018 נחקק התיקון לחוק החינוך המיוחד. התיקון לחוק מלווה במהלך עומק חברתי, ערכי שמטרתו הגברת הכלתם ושילובם של תלמידים שוני צרכים במערכת החינוך הרגילה.

לאור מהלך זה מציע משרד החינוך מגוון מענים לבתי הספר, המאפשרים ביצוע פעולות המקדמות תהליכי הכלה והשתלבות, תוך מתן מענה לתלמידים המאותרים כזקוקים למענים ייחודיים; רגשיים, לימודיים וחברתיים. אופן השימוש במענים והקצאתם יותאם לבאי בית הספר, צרכיו ותרבותו הארגונית.

מטרתו של מסמך זה לסייע בחשיבה והתארגנות לקראת בניית תכנית עבודה לשימוש במשאבים הבית ספריים לטובת ההכלה וההשתלבות. המסמך ישקף בעיקר את אופן השימוש במשאבים החדשים: **התקציב השקלי, שעות ההכלה, מרחבי ההכלה.**

המענים לקידום ההכלה וההשתלבות בבתי הספר הכלליים

לרשות בית הספר עומדים מגוון דרכים, משאבים וכלים שתכליתם לאפשר את קידומם של כלל הלומדים. חלק מהמענים מצויים בשגרת עבודת בית הספר, חלקם חדשים וייחודיים ומאפשרים גיוון רב יותר של האפשרויות. להלן פירוט המענים:

חדש מרחבי הכלה	חדש שעות הכלה	חדש רכזי השתלבות
הדרכת מתי"א	יועץ, פסיכולוג, מת"ל, מורה חנ"מ, סייעת, רכז חברתי	חדש תקציב שקלי
הדרכה	פיתוח מקצועי	שעות ייעודיות, שעות הוראה, שעות פרטניות, סל שילוב, שעות טיפול
תומכי הוראה ומתנדבים ...	כיתות ייחודיות	תכניות ייעודיות

היערכות לכתובת תכנית לקידום ההכלה וההשתלבות

הקמת צוות מוביל לחשיבה, התייעצות ויישום

הרכב הצוות המומלץ: מנהל/ת, יועץ/ת, פסיכולוג/ית, רכז/ת השתלבות, רכז/ת חברתית, מורה חינוך מיוחד, מומחה תחום מתי"א, מת"ל בחט"ב.
תפקידי הצוות: גיבוש תכנית בית ספרית להכלה והשתלבות, בניית תכנית הפיתוח הבית ספרי והובלתו, תמיכה והכלה רגשית לצוות החינוכי.

מיפוי הצוות החינוכי

- איתור צרכים בקרב חברי הצוות- כלים ומיומנויות הדורשים חיזוק/העמקה ונדרשים להכלת תלמידים.
- מיפוי ואיתור חברי צוות מומחים בתחומי ידע ייחודיים, שיש בהם כדי לתמוך בהכלה.

מיפוי ואיתור תלמידים הזקוקים למענים מיוחדים; לימודיים, רגשיים, התנהגותיים וחברתיים.

- מיפוי המשאבים בתוך המוסד החינוכי- שעות, תכניות, תקציבים שקליים, מרחבי למידה ועוד.
- מיפוי משאבי קהילה- תנועות נוער, מרכז קהילתי ומתנ"ס, בתי ספר עמיתים, שירותי הרווחה, קידום נוער, תכניות מטעם הרשות ועוד. חשוב לייצר ולקדם שיתופי פעולה, שיח רציף והיוועצות.

גיבוש תכניות ברמה בית ספריות לשלושה מעגלים: בית ספרי, כיתתי, פרט.

- התכנית תכלול תכנים ופעילויות ברמת הצוות, התלמיד וההורים
- בניית שגרות וסדירויות המאפשרות את קיום התכנית.
- תכנון לוח גאנט בית ספרי הכולל את הפעילויות והתכניות שנבחרו.

בחירת תכנית הממוקדת בתלמידים המאותרים

- התכנית יכולה להיות אישית או קבוצתית.
- ניתן לקיים קבוצות רב גילאיות, קבוצות משותפות להורים ותלמידים, קבוצות מורים או הורים ובלבד שמטרתן קידום הפרט

כתיבת תכנית, הצגתה ואישורה

- בוועדה המלווה – באישור מפקח בית הספר.
- ברשות המקומית.

התקציב השקלי

התקציב השקלי, מוקצה לבתי הספר בהתאם למדד הטיפול וגודל בית הספר. מטרתו של התקציב לאפשר מתן מענים ייחודיים ומעטפת תומכת המותאמים לצוותי החינוך, לתלמידים מאוחרים ולהוריהם. מתן מענה מותאם לתלמידים מאוחרים בחינוך הכללי, יחזק ראייה הוליסטית של צרכי התלמידים, יקדם את רווחתם הנפשית, יסייע להם בהתמודדות עם משימות הלמידה והתמודדות עם האתגרים הרגשיים והחברתיים וימנע הפניית תלמידים למסגרות החינוך המיוחד שלא לצורך. המענה יהיה פרטני או קבוצתי.

- ✓ יש להקפיד על כך שהפעילות הנבחרת תהווה חלק מתהליך ולא נקודתית.
- ✓ התקציב השקלי אינו מיועד להעסקת עובדי הוראה. עובדי הוראה, לרבות עובדי הוראה מטפלים ממקצועות הבריאות והטיפול, יועסקו אך ורק במסגרת התקן הבית ספרי, ובהתאם להוראות ההסכמים הקיבוציים.
- ✓ אין להשתמש בתקציב למתן חוגים או תכניות העשרה לכלל התלמידים, לטיולים וספורים, לרכש והצטיידות, רכישת כיבוד, ערבי גיבוש, ימי שיא ופעילויות סוף שנה.
- ✓ לא יאושרו תכניות, הרצאות, סדנאות או פעילויות שאין בהן תמיכה משמעותית בתלמידים המאוחרים.
- ✓ תכני הפעילות הנבחרת יהיו כאלו שבית הספר אינו יודע או מתקשה בהנחלתם.
- ✓ לא ניתן להשתמש בתקציב לרכישת שעות תקן.

אוכלוסיות ייעודיות

הצוות החינוכי

צוותי החינוך הינם העוגן המרכזי ביישום ההכלה במיטבה. לפיכך, חשוב מאוד להפנות חלק מהתקציב השקלי להשקעה בצוות במטרה לקדם את מסוגלותו להתמודד עם הכלתם ושילובם של התלמידים. מומלץ להקדיש תקציב עבור:

- תמיכה מקצועית, זכשרה ופיתוח מקצועי בנושאים פדגוגיים כגון: הוראה בכיתה הטרוגנית, ניהול כיתה, פסיכו-פדגוגיה, לקויות למידה וכדומה.

משרד החינוך

אגף בכיר יישום חוק החינוך המיוחד, ההכלה וההשתלבות

- חיזוק ידע ומומחיות בתחומים ספציפיים כגון: התמודדות עם בעיות התנהגותיות-רגשיות, מאפייני אוכלוסיות מיוחדות, עבודה עם הורים, קידום שותפויות וכדומה.

תלמידים

התקציב השקלי יופנה בעיקרו למתן מענה לתלמידים מאותרים במוסד החינוכי במטרה להכילם ולשלבם בבית הספר הכללי ולעודד את התמדתם:

- תלמידים שוני צרכים.
- תלמידים מתקשים לימודית ובכללם תלמידים עם לקויות למידה.
- תלמידים מאתגרים התנהגותית או עם קשיים רגשיים או חברתיים.
- כלל תלמידי הכתה, **תוך הקפדה על כך שהפעילות תסייע ותקדם את הכלתם**

ושילובם של התלמידים המאותרים.

מערך התמיכה בתלמידים שוני הצרכים כרוך לעיתים קרובות בעבודה עם כלל תלמידי המוסד החינוכי, בעיקר בהיבטים חברתיים. לפיכך, חשוב לקיים פעילות לכלל התלמידים, זאת תוך **הקפדה על כך שהפעילות תסייע ותקדם את הכלתם של התלמידים המאותרים.**

הורים

לקשר המתהווה ומתבסס בין ההורים לבית הספר חשיבות מרובה בקידום הכלתם ושילובם של תלמידים. שיתוף פעולה, שיח מתמיד, ידוע והיוועצות מסייעים הן להורים והן לבית הספר להתמודד עם האתגרים ומחזקים את תפקוד התלמידים, רווחתם הנפשית והישגיהם.

מומלץ מאוד להשתמש בחלק מהתקציב לתמיכה וקידום השיח עם ההורים אודות הכלה והשתלבות.

- הורים לתלמידים עם קשיים בתחום הלימודי.
- הורים לתלמידים עם קשיים בתחום ההתנהגותי.
- הורים לתלמידים עם קשיים בתחום הרגשי.
- הורים לתלמידים עם קשיים בתחום החברתי/מיומנויות חברתיות.
- כלל הורי המוסד החינוכי ו/או הורים לתלמידים בכיתות בהן שולב תלמיד עם צרכים מיוחדים.

ייעוד התקציב

להלן מגוון אפשרויות לשימוש בתקציב. בית הספר יקיים תהליך סדור של בניית תכנית שימוש בתקציב המותאמת לתפיסתו ולצרכיו. בית הספר יבחר אחת או יותר מבין האפשרויות המוצעות.

הצוות החינוכי

1. מתן מענים בהתאם לתכנית שנבנתה ללימוד הצוותים, מומלץ להתבונן בראייה מערכתית על תכנית הפיתוח המקצועי שנבנתה עם מרכז הפסג"ה.
2. רכישת תכנית חיצונית להעשרת הצוות החינוכי בהתמודדות עם בעיות התנהגות¹.
3. רכישת תכנית חיצונית² להעשרת הצוות החינוכי שתספק מגוון גישות וכלים להוראה בכיתה הטרוגנית ולהעצמת המורה כמומחה להוראת תלמידים מאותרים עם לקויות למידה.
4. הרצאות/סדנאות³ להעשרת הצוות החינוכי בנושאים המקדמים הכלה והשתלבות ובעיקר בהתמודדות עם בעיות התנהגותיות-רגשיות ובעיות חברתיות.
5. מומלץ לאגם משאבים המוקדשים לפיתוח המקצועי (שעות פסג"ה, ניהול עצמי, תקציב שקלי, תכניות מתערבות ועוד).

תלמידים

1. תכניות לחיזוק והעצמה של תלמידים מאתגרים התנהגותית ו/או תלמידים עם בעיות רגשיות המאושרות במאגר התכניות של משרד החינוך⁴. אין לרכוש חוגי העשרה.
2. רכישת תכניות חיצוניות מאושרות במאגר התכניות של משרד החינוך, למניעה וטיפול בבעיות של הפרעות התנהגות.
3. רכישת תכניות חיצוניות מאושרות במאגר התכניות של משרד החינוך, למתן תגבור לימודי ולתמיכה בתלמידים עם חשד ללקויות למידה או עם לקות למידה מאובחנת. אין לרכוש תכניות לימודים דיסציפלינאריות, למעט תכניות לחיזוק שפת אם⁵.
4. התערבות לטיפול בבעיות התנהגותיות רגשיות לתלמידים והוריהם על ידי אנשי מקצוע.

¹ הקורס הוא של מוסד שעבר מכרז להיות מבצע פדגוגי, אקדמי מוכר ע"י המל"ג/ עמותה מקצועית ייחודית או עמותות מקצועיות הנתונות שירות במערכת החינוך (ומשרדי ממשלה נוספים)

² תכניות מאושרות על ידי השירות הפסיכולוגי ייעוצי של משרד החינוך או במאגר התכניות

³ הרצאות וסדנאות יינתנו על ידי מרצים ממאגר המרצים המורשים של משרד החינוך לפי תעריפי נש"מ בלבד

⁴ תכנית חיצונית מאושרת ממאגר התכניות של משרד החינוך -

<http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Applications/TYH/hp.htm>

⁵ אין לרכוש שעות להוראה: הוראת מקצועות לימוד, הוראה מתקנת, תומכי למידה, סייעות וכדומה.

משרד החינוך
אגף בכיר יישום חוק החינוך המיוחד, ההכלה וההשתלבות

הורים

1. הרצאות/סדנאות להורים בנושאי הכלה והשתלבות ובעיקר בטיפול בנושא בעיות התנהגותיות רגשיות.
2. ליווי והדרכת הורים בנושא טיפול בבעיות התנהגותיות רגשיות וחברתיות על ידי אנשי מקצוע.

שעות הכלה

בשנת הלימודים תש"פ ימשיך משרד החינוך להקצות שעות ייעודיות להכלת תלמידים במערכת החינוך הרגילה תחת ההגדרה - 'שעות הכלה - תגבור לימודים'. שעות ההכלה הינן חלק ממגוון המענים שמקצה משרד החינוך, להכלתם ושילובם של תלמידים, מתוך תפיסה לפיה יש להעניק לכל תלמיד במערכת החינוך מענה מותאם לצרכיו ולדאוג לקידומו בתוך מסגרת תומכת ומכילה.

אוכלוסיית היעד

שעות ההכלה מיועדות למתן מענה לתלמידים הזקוקים לתמיכה בהיבטים לימודיים, רגשיים, התנהגותיים וחברתיים.

המורים הרשאים ללמד במסגרת שעות ההכלה

בשעות אלו ניתן לשבץ כל עובד הוראה בהתאם למענה לו זקוק התלמיד ועל פי החלטת המנהל וצוות בית הספר. התגמול בגין שעות ההכלה יהיה כשעות תקן רגילות.

כללי

- השעות יכולות להינתן לתלמיד בודד או לקבוצת תלמידים.
- אין צורך לקיים ועדת שילוב או לצרף מסמכים קבילים בגין שעות ההכלה.

מרחבי הכלה

מרחב ההכלה הינו מרחב בית ספרי המאפשר התערבות לימודית, חברתית, רגשית והתנהגותית עבור תלמידים הזקוקים לכך.

אוכלוסיית היעד

תלמידים החווים קשיים לימודיים, רגשיים, התנהגותיים, חברתיים או מצבי קושי ומשבר.

מטרות המרחב

- הענקת תחושת ביטחון, שייכות ורווחה נפשית לבאי המרחב תוך חיזוק המסוגלות.
- יצירת סביבה תומכת ומיטיבה עבור התלמידים בתוך בית הספר, תוך מתן תמיכה ומענה במצבי קושי ומשבר.
- הרחבת מינעד המענים לטיפול בבעיות התנהגות. המרחב לא ישמש לצרכי ענישה או הדרת תלמיד.
- חיזוק והדרכת צוותי החינוך.
- חיזוק והדרכת הורים.

עקרונות העבודה במרחב

- מיפוי צרכי התלמידים ואיתור כח האדם למתן המענה המתאים.
- גיבוש תכנית עבור כל תלמיד על ידי הצוות הרב מקצועי ובשיתוף ההורים: ניסוח מטרות, יעדים, אופן התמיכה והלווי, בחירת מבוגר משמעותי, בניית מערכת שעות סדורה להשתתפות במרחב, דרכי מעקב ובקרה אחר יעילות ההתערבות ומועדם.
- זיהוי צרכי ההורים ומורי התלמיד ויצירת מענה מתאים עבורם.
- קבלת אישור ההורים להשתתפות ילדם ולתכנית המוצעת עבורו.
- בניית תכנית שבועית/חודשית גמישה אך יציבה לפעילות המרחב. חשוב להקפיד כי המרחב יהיה פתוח בכל שעות פעילות בית הספר.
- תלמידים לא ישהו במרחב ללא מבוגר.

משרד החינוך
אגף בכיר יישום חוק החינוך המיוחד, ההכלה וההשתלבות

צוות המרחב

במרחב ישולבו מורים בשעות פרטניות, מת"ל בחט"ב, רכז השתלבות, יועץ/ת, פסיכולוג/ית בית הספר ומטפלים. בנוסף יפעלו במרחב תומכי הוראה: סטודנטים, שינשנים, תלמידי מכינות קדם צבאיות, בנות ובני שירות לאומי ומתנדבים, תלמידים בלמידת עמיתים תומכים ומתנדבים.

מאפיינים פיזיים של המרחב

- מרחב נגיש המאפשר גישה נוחה ותנועה חופשית לכל באי המרחב.
- מרחב המחולק לפינות שונות המאפשרות דרכי הוראה/למידה מגוונות המעניקות אפשרויות ביטוי וחשיבה שונות ומעודדות סקרנות, בחירה ועשייה.
- מרחב המאפשר גמישות ושינויים בעיצובו על מנת לתת מענה לקבוצות וליחידים בהתאם לצרכים ולתהליכים המתרחשים בו.
- מרחב המאפשר קיום של יותר מפעילות אחת בו זמנית.